

Oznaka poročila: ARRS-RPROG-ZP-2015/96

ZAKLJUČNO POROČILO O REZULTATIH RAZISKOVALNEGA PROGRAMA

(za obdobje 1. 1. 2009 - 31. 12. 2014)

A. PODATKI O RAZISKOVALNEM PROGRAMU

1. Osnovni podatki o raziskovalnem programu

Šifra programa	P6-0269
Naslov programa	Etično-religiozni temelji in perspektive družbe ter religiologija v kontekstu sodobne edukacije ETHICAL-RELIGIOUS GROUNDS AND PERSPECTIVES OF THE SOCIETY AND THE RELIGIOUS STUDIES IN CONTEXT OF EDUCATION
Vodja programa	11982 Janez Juhant
Obseg raziskovalnih ur (vključno s povečanjem financiranja v letu 2014)	18192
Cenovni razred	A
Trajanje programa	01.2009 - 12.2014
Izvajalci raziskovalnega programa (javne raziskovalne organizacije - JRO in/ali RO s koncesijo)	170 Univerza v Ljubljani, Teološka fakulteta
Raziskovalno področje po šifrantu ARRS	6 HUMANISTIKA 6.11 Teologija
Družbeno-ekonomski cilj	10. Kultura, rekreacija, religija in sredstva javnega obveščanja
Raziskovalno področje po šifrantu FOS	6 Humanistične vede 6.03 Filozofija, religija in etika

B. REZULTATI IN DOSEŽKI RAZISKOVALNEGA PROGRAMA

2. Povzetek raziskovalnega programa¹

SLO

Programska skupina (PS) se je usmerila na zastavljeni cilj raziskave, kako graditi dialoško, tj. urejeno povezovalno družbo. Posvetila se je oviram in težavam dialoga v zgodovini človeštva in družbi moderne. Vsebinsko gre za odkrivanje, pridobivanje in uveljavljanje dobrih dialoških izkušenj iz preteklosti, metodološko za raziskovanje relevantnih virov v literaturi, v filozofsko-teološkem izročilu, da bi lahko utrjevali antropološke temelje dialoške družbe. Multidisciplinarno smo vključevali teologijo, filozofijo, psihologijo, pravo, pedagogiko, literarne in druge relevantne znanstvene vede. Skladno s načrtom je programska skupina raziskovala možnosti dialoga na ključnih področjih osebnega in družbenega življenja ter možnosti, kako bi sodobna multikulturalna družba zaradi globalizacijskih zahtev postala bolj odprta za medverski in medkulturni dialog. Izhodišče so primarni, iz teh pa sledijo vsi drugi družbeni odnosi. Raziskava je pokazala vso zapletenost in protislovje sodobnih družb ter multidisciplinarno predstavila prednosti dialoga kot pogoja za graditev bolj popolne družbe in sredstva za preseganje meja in sporov med ljudmi na različnih ravneh. Iz pripravljenosti za idejno vzajemnost sledijo vse vzajemne dejavnosti na nacionalni in globalni ravni, v gospodarstvu, politiki, v socialnem življenju sploh. Tako vsestransko vzajemnost terjajo hitri globalizacijski procesi, zato se za družbo postavljajo ključni problemi kot preživetje človeka, možnosti gojitve vzajemnosti kot umetnost življenja, miren in trajnosten dialog, pogoji in možnosti sprave, kultura strahu, problem nasilja, suicid in genocid. Raziskave so ne samo sad pretehtanega individualnega raziskovanja, pač pa tudi dialoško-kritične izmenjave članov PS, kar pomeni dodatno vrednost raziskovalnega dela v humanistiki, kar potrjujejo objave članov PS v domačih in tujih znanstvenih monografijah in drugih publikacijah. Objave izkazujejo problemski pristop relevantnim temam in sicer najprej oviram na poti k dialoški družbi kot je neobrzdano »sebičnega Prometeja«, premagovanje »kulture strahu z družbo zaupanja«, posvečajo je perečima temama družbe moderne, »suicidu in genocidu«. Umetnost življenja je zahteven proces človekove osebne odprtosti in pripravljenosti za dialog z svojim izvorom in z vsemi ljudmi. Ta pot se odpira v družini, se pravi v primarnih odnosih in se razteza na vse pore družbenega življenja, ker omogoča in zagotavlja spoštovanje in ohranjanje dostojanstva človeka kot svobodnega in hkrati odgovornega bitja. Znanstveno opaženi in tudi družbeno odmevni dosežek PS »Sprava kot pot ozdravljena in rasti« pa pomeni krono raziskovanja PS, saj je s temi rezultati uspela problem razdelati v vrhunskem mednarodnem okviru. Doma ga je predstavila teoretično in aplikativno in tako prispevala k razvoju stroke. Člani so tudi v drugih objavah in delovanju uspešno ozemljili svoje članstvo v PS.

ANG

The main aim of our Program Group (PG) was to research how to build a dialogical i.e. well-regulated and reciprocal society. It concentrated on dialogue's obstacles and difficulties in human history and modern society. Regarding content we arrived at discovering, acquiring and promoting good dialogical experiences from the past; regarding methodology we researched relevant sources in the literature and the philosophical-theological tradition which could consolidate the anthropological foundations of a dialogical society. Our approach was multidisciplinary. It included theology, philosophy, psychology, law, pedagogy, literature and other relevant scientific disciplines. PG investigated the possibility for dialogue within key areas of personal and social life as well as the possibility that due to globalization requirements modern multicultural society becomes more open to interfaith and intercultural dialogue. The survey demonstrated the complexity and contradictions of modern societies and through its multidisciplinary approach presented the advantages of dialogue not only as a precondition for the building of a more perfect society but also as a means to overcome borders and conflicts among people at different levels. All activities at a national and global level, the economy, politics and social life in general follow from willingness to embrace the idea of mutuality. Rapid globalization processes require such versatile reciprocity. Therefore society raises key issues such as human survival, the possibility of cultivation of reciprocity as the art of living, peaceful and sustainable dialogue, conditions and possibilities of reconciliation, culture of fear, problems of violence, suicide and genocide. The research was not only individual but also a dialogical-critical exchange amongst the members of PG requiring additional research work in the

humanities. This is confirmed by the publication of the PG members in domestic and foreign scientific monographs and other publications. The publications further demonstrate problem-solving approaches to relevant topics, beginning with the obstacles in the way to a dialogical society. Like the unbridled "selfish Prometheus" who overcame "the culture of fear with one of trust" PG dedicated itself to the burning topics of modern society such as "suicide and genocide." The art of living is a difficult process of personal human openness and readiness for dialogue with her/his origins and with all people. This way of living is a process, which enables and ensures respect for and preservation of the dignity of a person as a free and a responsible being. PG's crone research "Reconciliation as a way of healing and growth" was uniquely scientifically noticed and echoed within society. The results of PG's studies were elaborated in top international forms. PG also presented the results at home on both the theoretical and applied levels, thus contributing to the development of the profession.

3. Poročilo o realizaciji predloženega programa dela na raziskovalnem programu, (vključno s predloženim dopolnjenim programom dela v primeru povečanja financiranja raziskovalnega programa v letu 2014)²

SLO

Programska skupina je svoje delo najprej usmerila glede na zastavljeni cilj raziskave, kako graditi dialoško, se pravi, urejeno povezovalno družbo ter se posvetila oviram in težavam dialoga v zgodovini človeštva in družbi moderne. Prve ugotovitve raziskave so pokazale, da so v zgodovini te ovire zelo uspešno premagovali z iskanjem globljih duhovnih temeljev. V družbi moderne so se razmere zaostrele zaradi izgube veljave teh temeljev v družbi ter zaradi krepitve tekmovalnih razmerij, ki so povzročila, da se množijo primeri izrivanja (šibkejših) posameznikov in skupin. Tako pravi Hannah Arendt 2003, da so mali narodi izpadli iz svetovne imperialne in nedialoške ureditve sveta, kot npr. Slovaki ter Slovenci in Hrvatje v Jugoslaviji. Prevladal je imperializem, posameznik in male skupine niso šteli. Podobno se je dogajalo in se še dogaja ljudstvom brez dežele (npr. Judom in paradokсно zdaj Palestincem). Raziskava se je torej usmerjala na antropološke temelje dialoga kot možnosti za razreševanje sodobnih etičnih dilem. Vsebinsko smo se osredotočili na odkrivanje, pridobivanje in uveljavljanje dobrih dialoških izkušenj iz preteklosti. Metodološko pa smo na podlagi teh v relevantnih virih in literaturi, posebno v filozofsko-teološkem izročilu, raziskovali dejavnike za utrditev antropoloških temeljev dialoške družbe. Delovali smo multidisciplinarno, upoštevajoč relevantne discipline, ki jih gojijo člani skupine od splošno teološkega področja do filozofije, psihologije, prava, pedagogike, moralne teologije, literarnih in drugih teoloških in tudi drugih znanstvenih vej. Skladno s tem načrtom je programska skupina nakazovala možnosti dialoga na ključnih področjih osebnega in družbenega življenja ter možnosti, kako naj tudi sodobna multikulturalna družba zaradi globalizacijskih zahtev postaja vse bolj odprta za medverski in tako tudi medkulturni dialog, ki je po prepričanju Hansa Künga (2000/2012) temeljni pogoj za mir v svetu. Uveljavljanje poti dialoga omogoča empatija (Rifkin 2009), ki naj odpira ljudi drug drugemu. Dialog se zato prične in primarno razvija v družini, ki oblikuje matrice dialoških procesov. Študije samomorov in genocida potrjujejo, da so ljudje, ki so bili nasilni do sebe (samomor) ali drugih (genocid) pohabljeni predvsem v primernih odnosih, v družini. Šel iz družine se lahko razširja dialog v družbeno-političnih in socialno-gospodarskih odnosih, če so ljudje in skupine ustrezno osveščeni za vzpostavitev dialoga med osebami in skupinami. Raziskava je pokazala vso zapletenost in protislovje sodobnih družb ter multidisciplinarno predstavila prednosti dialoga kot sredstva oziroma poti za preseganje meja in sporov med ljudmi na različnih ravneh. Dialog je namreč optimalni pogoj za graditev bolj popolne družbe. S temi ugotovitvami so povezane ključne teme, ki jih je skupina obravnavala, da bi čim bolj utrdila globalno dialoško družbo, saj po Küngovih ugotovitvah vse temelji na dobrih idejnih osnovah, ki se razvijajo v sodelovanju in dialogu. Iz pripravljenosti za idejno vzajemnost sledijo tudi vse druge vzajemne dejavnosti na nacionalni in globalni ravni, v gospodarstvu, politiki in socialnem življenju sploh. Izrazito tako vsestransko vzajemnost terjajo hitri globalizacijski procesi, zato se za družbo postavljajo kot ključni problemi oziroma teme za obdelavo: problem preživetja človeka, možnosti gojitve vzajemnosti kot umetnost življenja, miren in trajnosten dialog, pogoji in možnosti sprave, kultura strahu, nasilje in genocid. Preučevanje teh problemov, posebno pa naraščanje individualizma in partikularizma v družbi moderne je skupino usmerjalo k iskanju temeljnih antropološko-etičnih meril, torej upoštevanja odprtosti in presežnosti osebe, ki se krepí v dialogu in je kot taka pogoj za pristen dialog. Identiteta osebe in tako njena integriranost v svoj kulturni okvir (lokalno) zagotavlja tudi možnost odpiranja za drugačnost. In nasprotno: neidentičnost osebe onemogoča njeno

odprtost za druge, ker je oseba preveč zavzeta s samim seboj, da bi se lahko odprla z D(d) rugost. Religiozna izročila, posebej krščanstvo, v svojih bistvenih hermenevitičnih zasnovah nudijo ustrezne antropološke zasnove za takšno razumevanje človeka in družbe, ki usmerja ljudi k dialoškim procesom. Raziskovalno in strokovno tehnično se nam je zdelo pomembno, da raziskovalci sami svoje delo razvijamo v dialoškem procesu. Zato so člani s svojih strokovnih vidikov obdelovali relevantna dela ter jih metodično preverjali v stalnem medsebojnem strokovnem dialogu. Takšno multidisciplinarno dialoško timsko delovanje na mesečnih srečanjih je omogočalo izmenjavo osebnih raziskovalnih izsledkov in njihovo dialoško-kritično obdelavo. Zato so objave ne samo sad pretehtanega individualnega raziskovanja, pač pa tudi sad dialoško-kritične izmenjave, ki je za humanistiko in posebno za slovenski humanistični prostor izjemnega pomena ter tvori dodatno vrednost raziskovalnega dela v humanistiki, kar je razvidno iz objav v nacionalnih znanstvenih monografijah ter drugih publikacijah. Na letnih znanstvenih konferencah smo raziskovanje usklajevali tudi z mednarodno uglednimi strokovnjaki in ustanovami v znanstvenih monografijah. V delu Beck/Schmid/Sia/Woschitz/Juhant/Žalec (ur.) *Art of life: origins, foundations and perspectives*. Zürich/ Münster: Lit 2010, smo dialoške procese predstavili kot pogoj za razreševanje sporov, lokalno in globalno in kot pot do izpolnjenega osebnega in družbenega bivanja. Umetnost življenja posameznika se krepi v pristnih in polnih odnosih v skupnosti. Dalje smo na enak način nakazali možnosti procesov sprave kot najintimnejšega človeškega dejanja in zahtevnega procesa dialoga na vseh ravneh. V nagrajenem delu (Juhant/Žalec (ur.). *Reconciliation: the way of healing and growth*, Zürich/Münster: Lit, 2012) je skupina strokovno izkazala in utemeljila svoj teološki profil, ko je pokazala, da je sprava na različnih družbenih ravneh vrhunec dialoških procesov, saj presežnost človeka kot temeljna teološka in filozofska kategorija tako v primarno-človeških kot gospodarskih, znanstvenih in drugih odnosih igra odločilno vlogo, ker omogoča in zagotavlja spoštovanje in ohranjanje dostojanstva človeka kot svobodnega in hkrati odgovornega bitja. Od-govor je temeljna danost človeka in sredstvo za vzpostavljanje človeškosti ter preprečevanje pozunanjenosti, saj govorica temelji na vzajemnosti in sodelovanju. Monografijo je ARRS ocenila za znanstveni dosežek leta (2012), založba pa jo je kot tudi sledeča dela uvrstila med odmevne publikacije. Sebičnost je sicer pogoj za uresničevanje človeka, a neobzdrana sebičnost vodi v krize in preprečuje lokalno in globalno sodelovanje, ugotavljamo v knjigi (Juhant/Žalec (ur.). *Humanity after selfish Prometheus: chances of dialogue and ethics in a technicized world*. Zürich/Münster: Lit, 2011). Posledica je kultura strahu, ki je ovira za vzajemnost in dialog: (Juhant/Žalec (ur.) *From culture of fear to society of trust*. Wien/Zürich/Berlin: Lit, 2013). Skupina je zato problem strahu in zaupanja obdelovala z vidika ujetosti sodobnega človeka in njegovih strahov. Strah je čustvo, ki je močno povezano z nasiljem in z najtemnejšimi obdobji naše zgodovine vključno s terorizmom, genocidom in totalitarizmom. Posebno pomemben je za teologijo, kjer se ga lahko lotevamo tudi z zelo pozitivnih vidikov, da namreč strah božji človeku nudi primerno preudarnost in odprtost za relativnosti življenja na tem svetu ter sprejemanje svoje časnosti, kot pravi M. Heidegger (1997). Naša kultura in naš način življenja sta preveč obremenjena z nepotrebnim strahom, ker sta zelo močno vpeta v tekoče zadeve vsakdanjosti. V gojenje primerne kulture strahu so vpleteni različni dejavniki. Eden od njih je gotovo to, da jo znamo gojiti v primerni distanci do vsakdanjosti in zaupnem odnosu do večnosti.. Zato potrebujemo znanje o strahu. Namen monografije z gornjim naslovom je krepitev in razširjanje tega znanja. Pomanjkanje tega znanja pa povzroča zaprtost, ozkost ter poraja in spodbuja nasilje nad seboj ali nad drugimi, kar se izraža kot družba suicida in genocida (tematska številka Bogoslovnega vestnika 2013, št. 3) kot grobo kršenje človekovega dostojanstva, človekovih pravic, subsidiarnega in solidarnostnega reda, posebno v avtoritarnih in totalitarnih sistemih. Temo smo predstavili tudi v monografiji pri založbi LIT (2015) skupaj z uglednimi mednarodni strokovnjaki. Razprave v knjigi se ukvarjajo s samomorom in genocidom z različnih gledišč: zgodovinskega, sociološkega, religiološkega, psihološkega in terapevtskega, edukacijskega, pravnega, filozofskega in teološkega. Nekateri od njih kombinirajo pristope in tako knjiga kot celota ponuja celosten medpanožni vpogled v naravo, izvore, funkcijo in povezanost obeh pojavov. Knjiga orisuje načine in modele za preprečevanje in prevladovanje njihovih učinkov in posledic. Uporabna je tako za študente kot za strokovnjake na področju humanistike in družboslovja. Srednjeevropski izvor njenih avtorjev se odraža v njenih posebnih temah in poudarkih. Skupina je svoje izsledke razširila še z drugimi dejavnostmi posameznih članov ter obogatila znanost poleg omenjenih še z njihovimi drugimi objavami: Juhant s sedmimi monografijami (eno v tujini), tri Slatinek (eno v tujini), dve Gerjolj (eno v tujini), po eno Klun

(v tujini), Žalec, Erzar, Jamnik, Ocvirk, Osredkar, ostali s članki in poglavji ter prevodi uglednih strokovnjakov v slovenščino. Organizirali smo več odmevnih mednarodnih znanstvenih konferenc z udeležbi uglednih gostov. Mednarodno uspešnost raziskovalne skupine potrjuje tudi vabilo založbe LIT Janezu Juhantu in Vojku Strahovniku kot urednikoma in Bojanu Žalcu kot članu izdajateljskega sveta nove filozofske zbirke Philosophy in Dialogue/Philosophie im Dialog. Sodelovanje z vrhunskimi ustanovami doma (SAZU) in tujini (EAZU Salzburg, Boston College, univerzi Graz in Innsbruck, Poljska akademija znanosti) in strokovnjaki (J. Casanova Ch. Taylor, W. Cavanaugh, O. Kahlscheuer), odmevnost objav in konferenc ter vpliv rezultatov v praksi (mediji, vzgoja, svetovanje) samo potrjujejo uspešnost dela skupine. Rezultate dela na projektu smo prenašali in povezovali tudi z aplikativnimi projekti, kot sta projekt Ethos in Jean Monet modul o etičnih temeljih integracije EU in Evrope. Žalec je imel gostujoče predavanje na Akademiji znanosti in umetnosti v Varšavi. Tematska področja, ki jih skupina raziskuje, nima samo akademskega ali splošnega pomena, ampak so izrazito družbeno relevantna. Pomembna so tako z vidika nacionalnega interesa kot tudi v pogledu procesa uspešne evropske integracije. Gre namreč za področja ključnih dejavnikov njunega dejanskega uresničevanja. Brez dialoga, sprave, solidarnosti in (družbene) kohezivnosti niti Slovenija niti EU ne moreta biti uspešni.

4. Ocena stopnje realizacije programa dela na raziskovalnem programu in zastavljenih raziskovalnih ciljev³

SLO

Skupina je skladno z zastavljenimi cilji uspela timsko obdelati predvidene vire in literaturo ter metodično pridobiti smernice za opredelitev temeljnih antropoloških postavk dialoga. Maksimalno timsko, multidisciplinarno in mednarodno preverljivo je uspela izdelati in oblikovati teoretske zasnove dialoga ter jih preveriti tudi na odločilnih življenjskih oziroma praktičnih problemih družbe moderne. Antropološki pristop zagotavlja primerljivost in daje možnost vključevanja in primerjanja izkušenj iz preteklosti, primerjavo prek različnih strok ter njihovo aplikacijo v različnih družbenih okoljih. Skupina je tako skladno z zastavljenimi cilji metodično-teoretično obdelala ovire dialoške kulture kot nihilistično in instrumentalistično pojmovanje človeka, ki sta sistemsko ne le ovira za dialoško družbo, pač pa tudi nasprotje dialoški zasnovi človeka. To se je uveljavilo v avtoritarnih in totalitarnih sistemih ter je problem sodobne pozunanjenе družbe in predstavlja grobo kršenje človekovega dostojanstva in osnovnih človekovih pravic. Skupina je tako lahko teoretično-antropološko zagotovila preverjanje možnosti dialoga na ključnih problemih družbe moderne kot podlage za gojitev umetnosti življenja v preseganju skrajnosti, kar vključuje uspešen dialoški proces, ki krepi vsestranske človekove sposobnosti. Dialoško smo postavili temelje trajnostnega razvoja, katerega bistveni sestavni del je dialog. Najbolj kritična točka preverjanja uresničevanja dialoga je proces sprave, ki ga družba moderne zaradi omenjenih stranpoti najbolj in stalno potrebuje. Skupina je s svojim delom bistveno nakazala možnosti teh procesov in jih tudi testirala v praktičnem delovanju na 'terenu', z okroglimi mizami o spravi, zato je razumljivo, da je bil ta del raziskave tudi zelo opazen. Enako smo opozorili na ključni problem družbe moderne, ki zavira dialog, tj. kulturo strahu, in pokazali na možnost njenega preseganja z dialoško kulturo. Prav tako smo sistematično obdelali pojav genocida in samomora in inovativno pokazali njun izvor v omenjeni kulturi ter reševanje tega akutnega družbenega problema z gojenjem kulture dialoga. Taka družba šele omogoča trajnostni razvoj, kar je danes cilj in tudi edina možna smer globalne družbe. V celoti je skupina testirala dialoške procese na ključnih problemih družbe moderne ter tako mednarodno primerljivo, kar so potrdili tudi vrhunski strokovnjaki, ki so sodelovali s skupino, uveljavila zastavljene cilje.

5. Utemeljitev morebitnih sprememb programa raziskovalnega programa oziroma sprememb, povečanja ali zmanjšanja sestave programske skupine v letu 2014⁴

SLO

ni bilo sprememb

6. Najpomembnejši znanstveni rezultati programske skupine⁵

Znanstveni dosežek

1.	COBISS ID		6474842	Vir: COBISS.SI
	Naslov	SLO	Od etične osebe k dialoški družbi	
		ANG	From ethical person to dialogical society	
	Opis	SLO	Etika temelji na dialoških razmerjih. Delo obravnava ovire na poti k dialoški etiki ter izzive, ki se postavljajo pred človeka in družbo, da bi vendarle ta proces opravila človeško. Predstavlja tudi vlogo teologije na Slovenskem v teh procesih. Knjiga je izšla pri ugledni mednarodni založbi LIT Verlag.	
		ANG	Ethics is based on dialogical relationships. This monograph deals with obstacles encountered on the way toward dialogical ethics and challenges with which a person and society are faced. It is the intention of this monograph to achieve this process in the most human way possible. The author also presents the role of theology in Slovenia in this process. This book has been published by the renowned international publishing house LIT Verlag.	
	Objavljeno v		Lit; 2013; 195 str.; A": 1;A': 1; Avtorji / Authors: Juhant Janez	
Tipologija		2.01 Znanstvena monografija		
2.	COBISS ID		6442842	Vir: COBISS.SI
	Naslov	SLO	Politični zločin in resnica o človeku	
		ANG	Political crime and the truth of man	
	Opis	SLO	Članek je indeksiran v IBSS. Predstavlja problem političnega kriminala, ki ga je povzročil totalitarni režim in posledice za osebo in družbo.	
		ANG	The article is indexed in IBSS. It presents the problem of political crime caused by a totalitarian regime as well as its consequences for a person and society.	
	Objavljeno v		Društvo antropologov Slovenije = Slovene Anthropological Society; Anthropological notebooks; 2013; Year 19, no. 2; str. 7-24; Impact Factor: 0.394;Srednja vrednost revije / Medium Category Impact Factor: 1.008; WoS: BF; Avtorji / Authors: Juhant Janez	
Tipologija		1.01 Izvirni znanstveni članek		
3.	COBISS ID		6442586	Vir: COBISS.SI
	Naslov	SLO	Genocid kot družbeni smrt	
		ANG	Genocide as social death	
	Opis	SLO	Članek pojasnjuje pojem genocida s pomočjo pojma družbene smrti. Njegove osrednje ugotovitve so naslednje: Genocid je skrajna oblika družbene smrti. Namerno povzročanje družbene smrti je osrednje zlo genocida. Družbena smrt je tisto, kar razlikuje genocid od množičnih pobojev. Fizično ubijanje članov tarčnih skupin ni bistveno za genocid. Obstajajo bolj prefinjene oblike genocida, s katerimi se članov tarčnih skupin ne ubija fizično, ampak se uničujejo »samo« določene vezi, odnosi in družbene strukture, ki so življenjskega pomena za preživetje tarčnih skupin kot takih. Članek pojasnjuje tudi, kakšne vrste skupin so tarčne skupine genocida, trditev, da je genocid etično obložen pojem, in nekatere implikacije tega dejstva. Na tej osnovi podaja primerjalno analizo nekaterih pojavov, ki so tesno povezani z genocidom: zločin proti človeštvu, totalitarizem, terorizem in etnično čiščenje. Reflektira tudi genocidne učinke vojaških množičnih posilstev. Kaj je genocid je pomembno vprašanje. Zato je pomembno, da izostrimo naš um za prepoznavanje genocida, tudi tako, da podamo primerno definicijo, ki je ustrezno preverjena. Zadnje je glavni namen tega članka.	
				With the assistance of the concept of social death the article discusses the concept of genocide. Its central findings are the following: genocide is an

			extreme form of social death. The central evil of genocide is the intentional causing of social death. Genocide is distinguished from mass killings by social death. The physical killing of the members of the target groups is not essential for genocide. There are more sophisticated forms of genocide during which the members of the target groups are not killed physically, but rather »only« particular ties, relationships and social structures which are of vital importance for the survival of target groups that are destroyed. The article also explains which kinds of groups are targets of genocide. The article makes the claim that genocide is an ethically loaded concept, and demonstrates some of its implications. Thus it provides a comparative analysis of some phenomena closely connected with genocide such as crime against humanity, totalitarianism, terrorism and ethnical cleansing. Likewise it reflects upon the genocidal effects of military mass rapes. The nature of genocide is an important issue. We need to sharpen our minds in order to be able to recognize genocide through providing an adequate definition of it, which has been appropriately tested. The latter is the central tenant of this article.
	Objavljeno v	Društvo antropologov Slovenije = Slovene Anthropological Society; Anthropological notebooks; 2013; Year 19, no. 2; str. 57-74; Impact Factor: 0.394; Srednja vrednost revije / Medium Category Impact Factor: 1.008; WoS: BF; Avtorji / Authors: Žalec Bojan	
	Tipologija	1.01 Izvirni znanstveni članek	
4.	COBISS ID	6041178	Vir: COBISS.SI
	Naslov	SLO	Bog onkraj biti in "analogia alteritatis" pri Levinasu
		ANG	Gott jenseits des Seins und die "analogia alteritatis" bei Levinas
	Opis	SLO	Samostojni znanstveni sestavek je izšel v knjigi pri eni najuglednejših nemških založb za filozofska dela Felix Meiner. V mednarodni družini uglednih poznavalcev Levinasove misli je avtor postavil izvirno tezo, da Levinasovo misel o Bogo lahko razumemo kot etično »analogia alteritatis«, ki se razlikuje od klasične ontologije, ki misli Boga na način »analogia entis«.
		ANG	The chapter was published by the renown German publisher of philosophical works, Felix Meiner, in his book entitled The Question of God in the Philosophy of Emmanuel Levinas. The author advances an original thesis regarding the method of Levinas's approach to the question of God which can be understood as ethical "analogia alteritatis" which differs from a classical ontology, which thinks of God in a way of "analogia entis".
	Objavljeno v	F. Meiner; Die Gottesfrage in der Philosophie von Emmanuel Levinas; 2013; Str. 205-229; Avtorji / Authors: Klun Branko	
	Tipologija	1.16 Samostojni znanstveni sestavek ali poglavje v monografski publikaciji	
5.	COBISS ID	259170560	Vir: COBISS.SI
	Naslov	SLO	Za človeka gre
		ANG	A person matters
	Opis	SLO	Avtor obravnava aktualna vprašanja človekovega preživetja v sodobni družbi, za kar je potrebno oblikovati duhovno-etične podlage osebnosti ki so temelji za preživetje osebe in družbe v zapletenih postmodernih razmerjih. Izpostavlja odprto podobo človeka kot dialoškega in presežnega bitja, ki je sposoben in pripravljen premagovati ujetosti, pasti in izzive sistemov potrošniške oziroma tehnološke globalne družbe. Človeka ogroženega od ujetosti in kalupov sodobnega razvoja lahko osvobajamo pasti in nasilja le tako, da ga dialoško usposobimo in pripravimo za odprtost do drugih. Za to so potrebna antropološka znanja in veščine ter ustrezna

		duhovna občutljivost in kulturna odprtost za preseiganje vsakdanjih življenjskih in sistemskih ideoloških in drugih ujetosti.
	ANG	The author addresses some current issues of human survival in contemporary society, for which it is necessary to establish the spiritual-ethical basis of personality. These are the foundations for survival of persons and society in their complex post-modern relationships. The author highlights the open image of a person as a dialogical and transcendental being, who is capable and willing to overcome the imprisonments, traps, and challenges of a consumerist and technological global society. A person, endangered by captivity and the molds of modern development, can become free of such traps and violence only through the introduction of dialogue and readiness to be open to others. For this it is necessary to have some anthropological knowledge and skills, an appropriate spiritual sensitivity as well as a cultural openness to overcome daily life, systemic, ideological and other imprisonments.
Objavljeno v	Teološka fakulteta; 2011; 200 str.; A': 1; Avtorji / Authors: Juhant Janez	
Tipologija	2.01 Znanstvena monografija	

7. Najpomembnejši družbeno-ekonomski rezultati programske skupine⁶

	Družbeno-ekonomski dosežek		
1.	COBISS ID	5899866	Vir: COBISS.SI
	Naslov	SLO	Znanstvena monografija je sad raziskovanja skupine številnih perečih idejnih problemov sodobne družbe, v Evropi in na Slovenskem, zlasti posledic vojn in revolucij. Člani skupine skupaj z uglednimi znanstveniki iz tujine predstavljajo religiozne, svetovnonazorske in kulturno-umetniške izvore sprave in odpuščanja ter gradijo podlage za uspešno družbo prihodnosti. Monografijo je ARRS uvrstila med odmevne znanstvene dosežke na področju raziskovanja v letu 2012.
		ANG	This scientific monography results from researching numerous, actual and ideological challenges of contemporary society, both in Europe and in Slovenia, especially because of the consequences of Wars and revolutions. The members of the research group, together with distinguished scientists from abroad, represent religious, world-view, and cultural-artistic origins of reconciliation and forgiveness, and search for foundations for a successful society of the future. The ARRS ranked this monography among the attention-grabbing scientific achievements in the field of research in 2012.
	Opis	SLO	Sprava: pot ozdravitve in rasti
		ANG	Reconciliation: the way of healing and growth
	Šifra	C.01 Uredništvo tujega/mednarodnega zbornika/knjige	
	Objavljeno v	Lit; 2012; 303 str.; A'': 1; A': 1; Avtorji / Authors: Juhant Janez, Žalec Bojan	
	Tipologija	2.01 Znanstvena monografija	
2.	COBISS ID	34191661	Vir: COBISS.SI
	Naslov	SLO	Osvobodimo se bremen preteklosti, da bomo živeli za prihodnost!
		ANG	Let us free ourselves from the burdens of the past in order to live for the future!
	Opis	SLO	Okrogla miza s številnimi udeleženci na temo sprave in odpuščanja ter poprave krivic v naši post-komunistični družbi. Člani programa so izvedli šest takih okroglih miz.

		ANG	A round table with many participants dealing with topics on reconciliations, forgiveness and reparation for the injustices in our post-communistic society. All members of the program engaged in six such round tables.
	Šifra	D.11	Drugo
	Objavljeno v	2012; Avtorji / Authors: Granda Stane, Možina Jože, Žalec Bojan, Martinjak Ana, Strehovec Tadej, Rudolf Gašper	
	Tipologija	3.25	Druga izvedena dela
3.	COBISS ID	5945434	Vir: COBISS.SI
	Naslov	SLO	Mednarodna konferenca Kultura strahu, Celje, 8.-11. november 2012
		ANG	»International conference Culture of fear, Celje/Ljubljana, November 8th-11th 2012.
	Opis	SLO	Janez Juhant je bil predsednik prog. odbora,. Bojan Žalec pa predsednik org. odbora mednarodne znanstvene konference »Kultura strahu«, Celju in Ljubljani ki je od 8. do 11. Novembra 2012. Na konferenci so sodelovali ugledni znanstveniki iz osmih evropskih držav, med njimi poleg članov slovenske SAZU tudi člani Evropske akademije znanosti in umetnosti iz Salzburga. Konferenca je bila zelo odmevna v strokovni, laični javnosti in v medijih (poročila in daljše oddaje na radiju, v časopisih in na nacionalni TV). Kultura strahu je problem slovenske kot evropske družbe. Na konferenci so s prispevki sodelovali tudi člani programske skupine: Centa Mateja, Erzar Tomaž, Gerjolj Stanko, Jamnik Anton, Juhant Janez, Klun Branko, Ocvirk Drago Karl, Erika Prijatelj, Osredkar Mari Jože, Petkovšek Robert, Slatinek Stanislav, Strehovec Tadej, Strahovnik Vojko in Žalec Bojan.
		ANG	Janez Juhant was the Program Committee Conference President and Bojan Žalec was President of the International scientific Conference organizing Committee »International conference Culture of fear, Celje/Ljubljana, November 8th-11th 2012. Reputable scientists from eight European countries attended the conference. Among them there were members of the Slovene Academy of arts and sciences as well as members of the European Academy of arts and sciences from Salzburg. The conference reverberated very well in the professional realm, public sphere and in the media (reports, extensive radio broadcasts, newspapers, Slovenian national TV). Because a culture of fear is a problem in Slovenian and European society this response was not surprising. The following members of the program group presented their contributions at the conference: Centa Mateja, Erzar Tomaž, Gerjolj Stanko, Jamnik Anton, Juhant Janez, Klun Branko, Ocvirk Drago Karl, Prijatelj Erika, Osredkar Mari Jože, Petkovšek Robert, Slatinek Stanislav, Strehovec Tadej, Strahovnik Vojko and Žalec Bojan.
	Šifra	B.01	Organizator znanstvenega srečanja
	Objavljeno v	s. n.; 2012; 50 str.; Avtorji / Authors: Martinjak Ana, Žalec Bojan	
	Tipologija	2.25	Druge monografije in druga zaključena dela
4.	COBISS ID	5881434	Vir: COBISS.SI
	Naslov	SLO	Prispevek krščanske gestaltpedagogike na področju vzgoje in izobraževanja v Evropi
		ANG	Der Beitrag der christlichen Gestaltpädagogik im Bereich der Bildung und Erziehung in Europa
	Opis	SLO	Gerjolj je na vabljenem predavanju na prvem mednarodnem kongresu gestalt pedagogike po Albertu Höferju v sodelovanju s Feinerjem odmevno med vidnimi evropskimi pedagogi predstavil temelje in perspektive gestalt pedagogike v sodobni vzgoji. Avtor je eden vodilnih evropskih strokovnjakov za gestalt pedagogiko in s prispevkom je potrdil odmevnost

			ter prispeval k reševanju vzgojno-izobraževalnih problemov današnjega časa.
		ANG	Gerjolj, as an invited lecturer at the first international congress of Gestalt pedagogy according to Albert Höfer, and in collaboration with Feiner, who belongs to a group of renown European educators, presented the foundations and perspectives regarding Gestalt pedagogy in contemporary education. Gerjolj is a member of the team of European leaders and experts in gestalt pedagogy. His contribution at the conference confirmed his expertise in this field and provided new insights in resolving current educational issues.
	Šifra	B.03 Referat na mednarodni znanstveni konferenci	
	Objavljeno v	2012; Avtorji / Authors: Gerjolj Stanko, Feiner Franz	
	Tipologija	3.16 Vabljen predavatelj na konferenci brez natisa	
5.	COBISS ID	6616666	Vir: COBISS.SI
	Naslov	SLO	Genocid kot socialna smrt
		ANG	Genocide as social death
	Opis	SLO	Predavanje je potekalo na Inštitutu za filozofijo in sociologijo Poljske akademije znanosti v Varšavi. Prisotni so bili vidni poljski znanstveniki s področja humanistike in družboslovja, med njimi profesor dr. Zbigniew Mikołajko, predstojnik oddelka za religijske študije na omenjenem inštitutu. Po predavanju se je razvnela živahna razprava o vprašanju etične obloženosti pojma genocid. Predavanje predstavlja pomembno predstavitev in diseminacijo znanstvenih spoznanj, v vrhunskem znanstvenem okolju, doseženih v raziskovanju v okviru programa. Je tudi prispevek k nadaljnjemu razvijanju osnove za naše sodelovanje s poljskimi kolegi.
		ANG	The lecture was given at the Institute of Philosophy and Sociology of Polish Academy of Science in Warsaw. There were present important Polish scientists from the area of humanities and social science, among others Professor Zbigniew Mikołajko, the head of department for religious studies at the mentioned institute. After the lecture a vivid discussion about the ethical ladenness of the concept of genocide took place. The lecture - that took place in the top-level scientific environment - is an important presentation and dissemination of the scientific findings reached in the frame of our scientific program. It is also contribution to further development of the basis for our cooperation with the Polish colleagues.
	Šifra	B.04 Vabljen predavatelj	
	Objavljeno v	2014; Avtorji / Authors: Žalec Bojan	
	Tipologija	3.14 Predavanje na tuji univerzi	

8. Drugi pomembni rezultati programske skupine²

Člani skupine so uspešno delovali kot predavatelji na svoji in na drugih univerzah, njihovo publicistično delovanje je odmevalo kot kritični prispevek k razvoju družbe. Uspešno so se uveljavljali kot strokovnjaki svoja humanistična področja pri svetovanju, duhovnem in osebnostnem vodenju skupin in posameznikov ter odzivih na družbeno politične probleme. Janez Juhant in Vojko Strahovnik sta na povabilo vodstva založbe postala glavna urednika nove knjižne zbirke Philosophy in Dialogue/Philosophie im Dialog pri ugledni mednarodni založbi LIT Verlag (Berlin-Münster-Wien-Zürich-London).

9. Pomen raziskovalnih rezultatov programske skupine⁸

9.1. Pomen za razvoj znanosti⁹

SLO

Programska skupina (PS) se je posvetila ključnemu dejavniku človekovega življenja dialogu med ljudmi v medosebnem, kulturnem in socialno-političnem kontekstu. V sodobni znanosti in tudi v humanistiki se temu zelo vsestranskemu in celostno-kulturnemu dejavniku posveča premalo ali celo vse manj pozornosti. Zahteve in problemi globalne družbe (trk civilizacij; Huntington 1993; globalni etos, Küng 1990/2001) pa zahtevajo toliko bolj občuteno posvetitev pozornosti temu vprašanju. Zato je PS iz teh zahtev časa in prilik za preživetje človeštva iskala v humanistiki primerna znanstvena orodja za reševanje teh sodobnih vprašanj. V tem smislu je na podlagi kulturnih izročil poskušala najti temeljne parametre, ki so jih ta različna izročila izoblikovala za odpravljanje ovir dialoga in za utemeljitev antropoloških osnov dialoga. Za humanistično znanost se tu postavlja problem oblikovanja identitete osebe, ki nastaja v odnosu do drugega. Skupina je zato iz perspektiv posameznih ved: psihologije, pedagogike, filozofije, teologije, moralke, prava, izdelala smernice za dialoški razvoj osebe. To pa ni le antropološki problem, pač pa je problem vpetosti človeške osebe v kulturne, socialne in družbeno politične tokove. Na podlagi tega smo dalje preučevali možnosti dialoga v globalnem razvoju posebej z vidika, kako naj dialoški človek premaguje sebičnost in ujetost v postmoderno individualistično paradigmo. Ugotavljamo, da pristen dialog med ljudmi odpira človeškost in omogoča, da ljudje delijo materialne in duhovne dobrine, ko so v stalni dialoški praksi medsebojno človeško obogateni. V tem smislu je zlata sredina, kakor je znana pri Grkih in Indijcih sredina v človeškosti. Dosegamo jo, ko ljudje medsebojno komuniciramo in se srečujemo kot ljudje ter drug drugega potrjujemo v človeškosti. Sodobna psihoanaliza in psihologija (Vigotskij, Kohout) na teh spoznanjih poudarja, da je posebno dialog v zgodnji fazi človeškega življenja pomemben za vzajemno potrjevanje v človeškosti. PS je torej skladno s temi paradigmatičnimi ugotovitvami analizirala pereča vprašanja sodobnega razvoja sveta in družbe. Naša ugotovitev je, da je vzajemnost človeškosti (stalna medsebojna dialoška izmenjava) ključnega pomena ter pogoj tudi za reševanje socialnih in gospodarskih vprašanj ter sredstvo za omejevanje političnih in socialnih napetosti. Zato imajo tudi humanistične znanosti neprecenljivo vlogo pri odpravljanju socialno-gospodarskih problemov sodobne družbe. To smo preverjali na nekaterih vidikih sodobnega življenja. Nekateri sodobni misleci (Beck, Schmid, Bauman) zato s pojmom 'umetnost življenja' označujejo vsestransko dialoško odprtost človeka kot umetnost življenja, kajti odprt človek je sposoben presegati ujetosti v neposredne okvire, ki pogosto zapirajo pota do odprte, demokratične (Popper 1945) družbe. Danes je ta oprtost osnovni humanistični problem, saj se religije in kulture lokalno srečujejo v globaliziranem svetu ter je treba umetnost življenja iskati na globljih etičnih osnovah, ki presegajo okvire lastne religijske ali svetovnonazorske kulture. Teološki vidiki se v tem kontekstu postavljajo kot še posebej pomembni za procese, poprave preteklih krivic, sprave in odpuščanja. Ne le hude kršitve človekovih pravic, ki jih povzročajo vojne in revolucije, pač pa stalni, posebej sodobni, zahtevni zapleti med ljudmi in narodi neprestano izzivajo k poglobljanju in utrjevanju take duhovne kulture, ki gradi na spravi in odpuščanju. Ker pa sta to zahtevni antropološki paradigmi, ju je mogoče sprejemati in prakticirati ob sklicevanju na najbolj intimne človeške globine, ki se nam kažejo v odprtosti absolutnemu, kar je zahteva večine religij. Na tej osnovi je mogoče graditi tudi ustrezno kulturo strahu in družbo zaupanja, ki bo premagovala stalno človekovo skušnjavo, da se obrne proti samemu sebi (suicid) ali proti drugemu genocid, kar je žalostna dediščina 20. stoletja.

ANG

The program group (PG) has dedicated its work to an essential factor of human life - dialogue between people in interpersonal, cultural and socio-political context. In contemporary science and also in humanities we do not pay enough attention to this comprehensive and holistic cultural factor. Demands and needs of global society (clash of civilizations, Huntington 1993; world ethos, Küng 1990/2001) require even more subtle researching of this question. PG has tried to find – on the grounds of different cultural traditions – basic parameters which have been established by those traditions for overcoming obstacles of dialogue and for justifying the anthropological grounds of it. For humanities there arises the problem of shaping of person's identity which arises from the relationship with the other. PG has therefore from perspectives of different scientific disciplines - psychology, pedagogy, philosophy, theology, morals, law - established guidelines for a dialogical development of a person. This is also the problem of the integration of a person in cultural, social and socio-political streams. On these grounds we have further researched possibilities of dialogue in global development especially from the aspect how a dialogical person should overcome selfishness and entrapment in the postmodern

individualistic paradigm. We have established that genuine dialogue between people opens humanity and allows that people share material and spiritual goods which are humanly enriched in a permanent dialogical practice. In this sense it is the golden mean, as the mean of humanity is known by Greeks and Indians. We reach it by mutual communication and by meeting as people and so reaffirming each other in our humanity. Modern psychoanalysis and psychology (Kohout, Vygotsky) grounding on these findings stress that especially dialogue in the early phases of person's life is of crucial importance as mutual affirming in humanity. PG has according to these paradigmatic findings analyzed urgent questions of modern development of the world and society. Our conclusion is that reciprocity of humanity (permanent mutual dialogical exchange) is of crucial importance and a condition also for solving social and economic questions and a means for lowering political and social tensions. Therefore also humanities have an immeasurable worth regarding elimination of socio-economic problems of contemporary society. That has been verified in some aspects of contemporary life. Some contemporary thinkers (Beck, Schmid, Bauman) therefore with the term »art of life« designate universal dialogic openness of man, since an open person is capable of overcoming the entrapment in immediate frames which often close the way to an open, democratic (Popper 1945) society. Today this openness is the basic humanistic problem since as religions as cultures locally encounter in a globalized world and therefore it is necessary to search for the art of life in deeper ethical grounds which transcend the frames of own religious or worldview culture. Theological aspects are important for needed processes, repair of past wrongs, reconciliation and forgiveness. Not only serious violations of human rights caused by wars and revolutions, but also permanent, especially contemporary, demanding complications among people and nations constantly provoke deepening and reinforcing of such spiritual culture which builds on reconciliation and forgiveness. It is possible to accept and practice these anthropological paradigms only by inclusion of the most intimate human depths which are shown in the openness to the absolute which is the demand of most religions. On this basis it is possible to build an appropriate culture of fear and society of trust which will be overcoming a permanent human temptation to turn against himself/herself (suicide) or against the other (genocide) which is a sad heritage of the 20th century.

9.2.Pomen za razvoj Slovenije¹⁰

SLO

Programska skupina (PS) se je s svojim delovanjem lotila zahtevnih problemov, ki pestijo svetovno, posebno pa slovensko družbo in je torej njen prispevek zelo aktualen tudi za razvoj Slovenije. Slovenska družba je namreč posebej obremenjena z aporiami časa modernosti oziroma skrajnosti, kot pravi Hobsbawm (2000), zato so téme: dialog, umetnost življenja, sprava in odpuščanje, premagovanje kulture strahu in genocida in suicida zelo živi problemi sodobne slovenske družbe. Razen tega je Slovenija vpeta v širše probleme svetovne družbe modernosti, ki omenjene njene težave le še zaostrujejo. Imenovana obremenjenost Slovencev namreč zmanjšuje njihovo sposobnost za reševanje zahtevnih globalnih problemov. Slovenci smo bili v zgodovini zelo močno odvisni od avtoritet: monarhije in katoliške Cerkve. V še hujše napetosti so nas porinili totalitarni režimi fašizem, nacizem in komunizem z vojnami in revolucijo. Ta bremena so nas oslabila, da smo Slovenci postali še manj sposobni reševati zahtevna vprašanja sodobnega družbenega razvoja. Oteževali so nam krepitev narodne in človeške povezanosti, vključenosti in sodelovanja. Ravno preučevanje teh razsežnosti pa je bila glavna tema delovanja PS. Po eni strani smo se posvečali problemom modernega človeka in družbe v omenjeni slovenski in svetovni polpreteklosti, po drugi pa smo nakazali tudi pota, kako je mogoče razreševati te zahtevne dileme. Kot prvo smo raziskovali človeka kot »sebičnega Prometeja« in možnosti, da svojo sebičnost, tekmovalnost iz izključevanje premaguje s sodelovanjem, partnerstvom in predvsem z iskanjem dialoške poti za vzajemno krepitev človeškosti. Nakazali smo pota, kako od »kulture strahu k družbi zaupanja«. Oboje je za slovensko družbo izjemno pereče in nujno je, da vzpostavimo mehanizme, s katerimi bomo premagovali posledice soočenja »z suicidom in genocidom«, ki pestita slovensko družbo. Zato smo raziskovali, kako Slovincem posamično in skupinsko krepiti »umetnost življenja«. Ugotavljamo, da je ključni pogoj za to dialog kot najbolj gotova pot oblikovanja človeškosti v vzajemni krepitvi človeške povezanosti. Pomembna okoliščina za to je razčlenjevanje in razčiščevanje tabujev, ki vladajo med nami in slovenska družba je z njimi zelo močno obremenjena. Pot k resnici našega skupnega bivanja je za nas ljudi kot govoreča bitja zahtevna

pot dialoga in človeške prisebnosti, da bi tako posamično in skupaj lahko vztrajali v iskanju resnice. To zadeva tudi resnico osebne in družbene preteklosti, ker nam ta šele odpira pota medsebojnega zbliževanja in pomirjena. Tako se sama po sebi ponuja tema »sprave kot poti ozdravljenja in rasti«. Brez medsebojne sprave tako med posamezniki in skupinami kot tudi v celostni narodni skupnosti ni mogoče graditi uspešnih prihodnosti. Zato smo v raziskavi to izredno zahtevno in občutljivo človeško vprašanje obravnavali s poudarkom na problemu slovenske družbe, vendar v širšem mednarodnem kontekstu. Upoštevali smo najboljše izročila človeštva tako v religijskih, literarnih in znanstvenih virih, da bi čim bolj nakazali pota ozdravljenja slovenske družbe. Raziskave nas prepričujejo, da je za Slovence in državljane te države izjemno pomembno, da poglobimo svoje korenine, iščemo svoje izvore v preteklih izročilih slovenskega naroda ter smo odprti za najboljše izročila človeštva, da bi mogli priti do sprave in medsebojnega sodelovanja. Svoje delovanje smo testirali tudi v družbenih procesih na okroglih mizah, medijskih nastopih ter v civilnih pobudah, s katerimi skušamo ne le teoretično pač pa tudi praktično prispevati k boljšemu razvoju slovenske družbe. Tako menimo, da je prispevek PS izjemno pomemben za slovenski narodni in državniški razvoj.

ANG

The Program Group (PG) studied complex problems facing the world and in particular within Slovenian society; therefore its findings are very relevant regarding Slovenian development. Slovenian society is noticeably burdened with aporias of modern times and extremes, says Hobsbawm (2000). Consequently the themes: dialogue, art of living, reconciliation and forgiveness, overcoming a culture of fear, genocide and suicide are very current problems in Slovenian society. Moreover, the fact that Slovenia is embedded in the broader problems of the world society of modernity only exacerbates the problem. The resulting strain causes a reduction in Slovenes ability to solve complex global problems. Historically Slovenes have demonstrated very strong dependence on authority: the monarchy and the Catholic Church. This was intensified by the totalitarian regimes such as Fascism, Nazism and Communism by forcing Slovenia into war and revolution. This burden has so weakened that Slovenians are becoming less able to solve the complex issues of contemporary social development. Slovenes experience more difficulty as we move toward strengthening national and human interaction, involvement and cooperation. The study of these identified dimensions is the main theme of the PG. On the one hand, PG focused on the problems of the modern person and global society as well as Slovenia's recent past. On the other hand, PG has proposed ways regarding resolving this complex dilemma. Initially, we studied person as a "selfish Prometheus" and the possibility that this selfishness, competition and exclusion might be overcome through cooperation, partnership and especially by searching dialogical ways to mutually reinforce humanity. We presented ways to change from a "culture of fear to one of trust." For Slovenian society both are extremely urgent and it is necessary to establish the mechanisms by which we will overcome the consequences of confrontation "with suicide and genocide". We investigated how the Slovenes individually and collectively work to strengthen the "art of living". We found that dialogue is the key condition and the surest way of moving toward in the mutual reinforcement of human connectedness. An important factor toward attaining this goal is the analysing and clarifying the taboos that burden our Slovenian society. As persons gifted with speech the way toward the truth of our common existence is the difficult path of dialogue and human awareness that both individually and collectively we persevere in the search for truth. Because this endeavour brings us closer to each other this way needs to include the truth of personal and social history. This pursuit opens the theme of "reconciliation as a way of healing and growth." A successful future cannot be built without mutual reconciliation among individuals and groups, as well as on the level of a national community. Therefore, in a broader international context we study this extremely complex and sensitive issue with an emphasis on the problem within Slovenian society. We considered the best traditions of humanity from religious, literary and scientific resources in order to best demonstrate the ways of healing Slovenian society. Research convinced us that for Slovenes as well as for all citizens of this country is extremely important to deepen roots, looking for their origins in past traditions of the Slovenian nation. We also need to open ourselves to the best traditions of humanity in order to be able to reach reconciliation and mutual cooperation. The work of PG was tested in social processes at round tables, media appearances and civil society initiatives. We attempted not only theoretically but also practically to contribute to a better development of Slovenian society. Thus, we believe that the contribution of PG is extremely important for Slovenian national development and statesmanship.

10. Zaključena mentorstva članov programske skupine pri vzgoji kadrov v obdobju 1.1.2009-31.12.2014¹¹
10.1. Diplome¹²

vrsta usposabljanja	število diplom
bolonjski program - I. stopnja	17
bolonjski program - II. stopnja	2
univerzitetni (stari) program	130

10.2. Magisterij znanosti in doktorat znanosti¹³

Šifra raziskovalca	Ime in priimek	Mag.	Dr.	MR	
0	Iva Nežič Glavica	☐	☒	☐	
0	Veronika Trdan	☐	☒	☐	
26565	Polona Vesel Mušič	☐	☒	☐	
0	Alfons Žibert	☐	☒	☐	
0	Maja Malovrh	☐	☒	☐	
29387	Jožef Leskovec	☐	☒	☐	
0	Andraž Arko	☐	☒	☐	
0	Klelija Štrancar	☐	☒	☐	
0	Marjeta Pija Cevc	☐	☒	☐	
0	Anica Koprivc Prepeluh	☐	☒	☐	
0	Jože Dežman	☐	☒	☐	
0	Damjana Deržek	☒	☐	☐	
0	Brigita Obrežan	☒	☐	☐	
0	Dušan Stošič	☒	☐	☐	
0	Dejan Klemenčič	☒	☐	☐	
0	Milan Kors	☒	☐	☐	
0	Stane Čufer	☒	☐	☐	
0	Dragica Vrabec	☒	☐	☐	
0	Anka Žekš	☒	☐	☐	
0	Gordana Grahek	☒	☐	☐	
0	Barbara Pance	☒	☐	☐	
0	Milena Petek	☒	☐	☐	
0	Mik Šetina	☒	☐	☐	
0	Alja Vozelj	☒	☐	☐	
0	Klementina Sambolić	☒	☐	☐	
0	Alenka Tančič Grum	☒	☐	☐	
0	Urška Bavdek	☒	☐	☐	
0	Luka Mavrič	☒	☐	☐	
0	Darja Justinek	☒	☐	☐	
0	Gabrijela Gojznikar	☒	☐	☐	
0	Polona Ozbič	☒	☐	☐	

0	Linda Celiner	☒	☐	☐	
0	Valter Gerič	☒	☐	☐	
0	Gorazd Koritnik	☒	☐	☐	
0	Simon Štihec	☒	☐	☐	

Legenda:

Mag. - Znanstveni magisterij**Dr.** - Doktorat znanosti**MR** - mladi raziskovalec**11. Pretok mladih raziskovalcev – zaposlitev po zaključenem usposabljanju¹⁴**

Šifra raziskovalca	Ime in priimek	Mag.	Dr.	Zaposlitev	
26565	Polona Vesel Mušič	☐	☒	F - Drugo	
25440	Barbara Simonič	☐	☒	D - Javni zavod	
29387	Jožef Leskovec	☐	☒	D - Javni zavod	

Legenda zaposlitev:

A - visokošolski in javni raziskovalni zavodi**B** - gospodarstvo**C** - javna uprava**D** - družbene dejavnosti**E** - tujina**F** - drugo**12. Vključenost raziskovalcev iz podjetij in gostovanje raziskovalcev, podoktorandov ter študentov iz tujine, daljše od enega meseca, v obdobju 1.1.2009-31.12.2014**

Šifra raziskovalca	Ime in priimek	Sodelovanje v programski skupini	Število mesecev	
		☐		

Legenda sodelovanja v programski skupini:

A - raziskovalec/strokovnjak iz podjetja**B** - uveljavljeni raziskovalec iz tujine**C** - študent - doktorand iz tujine**D** - podoktorand iz tujine**13. Vključevanje v raziskovalne programe Evropske unije in v druge mednarodne raziskovalne in razvojne programe ter drugo mednarodno sodelovanje v obdobju 1.1.2009-31.12.2014¹⁵**

SLO

Doc. dr. Vojko Strahovnik je projektni koordinator projekta Ethos: Etična vzgoja v šolah in vrtcih za trajnostno in dialoško prihodnost (ETHOS Ethical education in primary and pre-primary schools for a sustainable and dialogic future; štev. 527134- LLP 2012-SI-COMENIUS-CMP, v okviru EU programa Vseživljenjsko učenje, Comenius; 1.10.2012-30.9.2014). 7 evropskih držav: Slovenija, Hrvaška, BiH, Avstrija, Italija, Nemčija, Španija. Projekt je bil v prvi fazi zelo ugodno ocenjen, ker je prispeval pomembna praktično-uporabna sredstva za vzgojo otrok in učencev kot pomoč učiteljem za uveljavljanje etične vzgoje v omenjenih zavodih. Poleg vodje sodelujeta v projektu še Janez Juhant in Stanko Gerjolj. V projektu sodeluje 8 partnerjev iz 7 držav (Teološka fakulteta (nosilec projekta), OŠ Šmartno v Tuhinju, Kirchliche Pädagogische Hochschule (Gradec, Avstrija), Friedrich-Alexander Universität Erlangen-Nürnberg (Nemčija), Scierter CID (Granada, Španija),

Amitie (Bologna, Italija), Društvo »Mala filozofija« (Zadar, Hrvaška) in Inova 4T (Tuzla, Bosna in Hercegovina)). Vrednost celotnega projekta je 358.740,00 EUR, od tega sofinanciranje EU 269.055 EUR. Trije člani prog. skupine delujejo v mednarodnem Erasmus+ projektu Ethics and values education in schools and kindergartens (2014-2017), v katerem deluje 9 partnerjev.

Prof. dr. Janez Juhant je vodja triletnega (2013-2017) projektne modula Jean Monnet z naslovom Evropska identiteta in integracija: Med izročilom in skupno dialoško prihodnostjo (ERUDIT European Identity and Integration: Between Tradition and a Common Dialogic Future). Vrednost projekta je 28.022 EUR, od tega EU sofinancira 21.000 EUR. Poleg članov naše univerze sodelujejo tudi člani Fakultete za evropske in državne študije, Akademije znanosti iz Varšave in Univerze v Beogradu.

14. Vključenost v projekte za uporabnike, ki so v obdobju trajanja raziskovalnega programa (1.1.2009–31.12.2014) potekali izven financiranja ARRS¹⁶

SLO

Del članov programa (Juhant, Gerjolj, Strahovnik) je preko projekta ARRS **J6-4139** *Dialog v multikulturni družbi* uspešno sodeloval z Univerzo v Innsbrucku. Tam smo predstavili izsledke svojih raziskovanj. Te univerzitetne forume bomo nadaljevali. Erika Prijatelj in Stanko Gerjolj sta gostujoča predavatelja na Boston College, ZDA in prek njiju sodelujemo s tamkajšnjo univerzo (prof. Thomas H. Groom). Juhant je od 7.-9. 6. 2012 v Innsbrucku sodeloval na posvetu projekta Gewalt und Religion (COV&R) s filozofi, teologi, sociologi in zgodovinarji (Charles Taylor, José Casanova, Otto Kallscheuer, William T. Cavanaugh, Wolfgang Palaver). Prispevki bodo letos objavljeni pri založbi Ashgate. Mednarodno sodelovanje več držav se bo nadaljevalo na temo nasilja, demokracije, krščanske demokracije. Žalec sodeluje z Akademijo znanosti v Varšavi (2014. je bil tam tri mesece gostujoči raziskovalec), Gerjolj aktivno v evropskem združenju za gešalt pedagogiko. Navezujemo stik z univerzo Georgetown ZDA (prof. dr. José Casanova).

15. Ocena tehnološke zrelosti rezultatov raziskovalnega programa in možnosti za njihovo implementacijo v praksi (točka ni namenjena raziskovalnim programom s področij humanističnih ved)¹⁷

SLO

ni relevantno za humanistiko

16. Ocenite, ali bi doseženi rezultati v okviru programa lahko vodili do ustanovitve spin-off podjetja, kolikšen finančni vložek bi zahteval ta korak ter kakšno infrastrukturo in opremo bi potrebovali

možnost ustanovitve spin-off podjetja	☐ DA ☒ NE
potrebni finančni vložek	EUR
ocena potrebne infrastrukture in opreme ¹⁸	

17. Izjemni dosežek v letu 2014¹⁹

17.1. Izjemni znanstveni dosežek

Juhant je smel svoje izsledke predstaviti na ARGE Tagung: The European Wars of Religion: An

Interdisciplinary Reassessment of Sources, Myths and Interpretations», 7.-9- julija 2012. v okviru posvetovanja vrhunskih humanistov z vsega sveta med njimi filozof Chr. Taylor, sociolog J. Casanova, teolog W. Cavanaugh, kritični humanist K. Kalscheuer in drugi) v Innsbrucku. Njegov prispevek je tik pred izidom z ostalimi pri ugledni britanski založbi Ashgate Publishing Ltd,. Gre za pomembno razčiščevanje vprašanj nasilnosti religij, politik in ideologij, ki postaja vse bolj aktualno spričo globalizacije in predvsem nasilnih skupin, ki se pogosto sklicujejo na religijska ozadja, čeprav gre pogosto za socialno –ekonomske in težave dialoga v družini in primarnih okoljih. Skupina je s svojimi izsledki pokazala, kako pomembno je ravno vzpostavljjanje dialoga na lokalni- izhodiščni ravni, saj to omogoča tudi uspešno delovanje ljudi v širših družbeno-političnih razsežnostih.

17.2. Izjemni družbeno-ekonomski dosežek

Skupina je na podlagi svojih izsledkov pripravila dobro obiskane okrogle mize po Sloveniji: Nova Gorica, Laško, Kočevje, Kranj, Slovenj Gradec), na katerih smo širšemu krogu poslušalcev predstavili možnosti dialoga v spravnih procesih. V sodelovanju z založbo Družina smo izdali odmevno knjigo Juhant, J./Stanovnik, V./Žalec, B.: Izvor odpuščanja in sprave: Človek ali Bog ? Spravni procesi in Slovenci, TEOF/Družina, da bi širšemu krogu omogočili boljše razumevanje dialoških procesov na poti k resnici in spravi.

C. IZJAVE

Podpisani izjavljam/o, da:

- so vsi podatki, ki jih navajamo v poročilu, resnični in točni;
- se strinjamo z obdelavo podatkov v skladu z zakonodajo o varstvu osebnih podatkov za potrebe ocenjevanja in obdelavo teh podatkov za evidence ARRS;
- so vsi podatki v obrazcu v elektronski obliki identični podatkom v obrazcu v papirnati obliki;
- so z vsebino poročila seznanjeni in se strinjajo vsi izvajalci raziskovalnega programa.

Podpisi:

*zastopnik oz. pooblaščen oseba
matične RO (JRO in/ali RO s
koncesijo):*

in

vodja raziskovalnega programa:

Univerza v Ljubljani, Teološka
fakulteta

Janez Juhant

ŽIG

Kraj in datum:

Ljubljana

7.3.2015

Oznaka poročila: ARRS-RPROG-ZP-2015/96

¹ Napišite povzetek raziskovalnega programa v slovenskem jeziku (največ 3.000 znakov vključno s presledki – približno pol strani, velikost pisave 11) in angleškem jeziku (največ 3.000 znakov vključno s presledki – približno pol strani, velikost pisave 11). [Nazaj](#)

² Napišite kratko vsebinsko poročilo, v katerem predstavite raziskovalno hipotezo in opis raziskovanja. Navedite ključne ugotovitve, znanstvena spoznanja, rezultate in učinke raziskovalnega programa in njihovo uporabo ter sodelovanje s tujimi partnerji. V primeru odobrenega povečanja obsega financiranja raziskovalnega programa v letu 2014 mora poročilo o realizaciji programa dela zajemati predložen program dela ob prijavi in predložen dopolnjen program dela v letu 2014. Največ 12.000 znakov vključno s presledki (približno dve strani, velikosti pisave 11). [Nazaj](#)

³ Realizacija raziskovalne hipoteze. Največ 3.000 znakov vključno s presledki (približno pol strani, velikosti pisave 11). [Nazaj](#)

⁴ V primeru bistvenih odstopanj in sprememb od predvidenega programa dela raziskovalnega programa, kot je bil zapisan v predlogu raziskovalnega programa oziroma v primeru sprememb, povečanja ali zmanjšanja sestave programske skupine

v zadnjem letu izvajanja raziskovalnega programa, napišite obrazložitev. V primeru, da sprememb ni bilo, navedite: "Ni bilo sprememb.". Največ 6.000 znakov vključno s presledki (približno ena stran, velikosti pisave 11). [Nazaj](#)

⁵ Navedite znanstvene dosežke (največ pet), ki so nastali v okviru izvajanja raziskovalnega programa. Raziskovalni dosežek iz obdobja izvajanja programa vpišete tako, da izpolnite COBISS kodo dosežka – sistem nato sam izpolni naslov objave, naziv, IF in srednjo vrednost revije, naziv FOS področja ter podatek, ali je dosežek uvrščen v A'' ali A'. [Nazaj](#)

⁶ Navedite družbeno-ekonomske dosežke (največ pet), ki so nastali v okviru izvajanja raziskovalnega programa. Družbeno-ekonomski dosežek iz obdobja izvajanja programa vpišete tako, da izpolnite COBISS kodo dosežka – sistem nato sam izpolni naslov objave, naziv, IF in srednjo vrednost revije, naziv FOS področja ter podatek, ali je dosežek uvrščen v A'' ali A'.

Družbeno-ekonomski dosežek je po svoji strukturi drugačen kot znanstveni dosežek. Povzetek znanstvenega dosežka je praviloma povzetek bibliografske enote (članka, knjige), v kateri je dosežek objavljen.

Povzetek družbeno-ekonomskega dosežka praviloma ni povzetek bibliografske enote, ki ta dosežek dokumentira, ker je dosežek sklop več rezultatov raziskovanja, ki je lahko dokumentiran v različnih bibliografskih enotah. COBISS ID zato ni enoznačen, izjemoma pa ga lahko tudi ni (npr. prehod mlajših sodelavcev v gospodarstvo na pomembnih raziskovalnih nalogah, ali ustanovitev podjetja kot rezultat programa ... - v obeh primerih ni COBISS ID). [Nazaj](#)

⁷ Navedite rezultate raziskovalnega programa iz obdobja izvajanja programa v primeru, da katerega od rezultatov ni mogoče navesti v točkah 6 in 7 (npr. ker se ga v sistemu COBISS ne vodi). Največ 2.000 znakov vključno s presledki (približno 1/3 strani, velikost pisave 11). [Nazaj](#)

⁸ Pomen raziskovalnih rezultatov za razvoj znanosti in za razvoj Slovenije bo objavljen na spletni strani: <http://www.sicris.si/> za posamezen program, ki je predmet poročanja. [Nazaj](#)

⁹ Največ 4.000 znakov vključno s presledki (približno 2/3 strani, velikost pisave 11). [Nazaj](#)

¹⁰ Največ 4.000 znakov vključno s presledki (približno 2/3 strani, velikost pisave 11). [Nazaj](#)

¹¹ Upoštevajo se le tiste diplome, magisteriji znanosti in doktorati znanosti (zaključene/i v obdobju 1.1.2009–31.12.2014), pri katerih so kot mentorji sodelovali člani programske skupine. [Nazaj](#)

¹² Vpišite število opravljenih diplom v času izvajanja raziskovalnega programa glede na vrsto usposabljanja. [Nazaj](#)

¹³ Vpišite šifro raziskovalca in/ali ime in priimek osebe, ki je v času izvajanja raziskovalnega programa pridobila naziv magister znanosti in/ali doktor znanosti ter označite doseženo izobrazbo. V primeru, da se je oseba usposabljala po programu Mladi raziskovalci, označite "MR". [Nazaj](#)

¹⁴ Za mlade raziskovalce, ki ste jih navedli v tabeli 11.2. točke (usposabljanje so uspešno zaključili v obdobju od 1.1.2009 do 31.12.2014), izberite oz. označite, kje so se zaposlili po zaključenem usposabljanju. [Nazaj](#)

¹⁵ Navedite naslove projektov in ime člana programske skupine, ki je bil vodja/koordinator navedenega projekta. Največ 6.000 znakov vključno s presledki (približno ena stran, velikosti pisave 11). [Nazaj](#)

¹⁶ Navedite naslove projektov, ki ne sodijo v okvir financiranja ARRS (npr: industrijski projekti, projekti za druge naročnike, državno upravo, občine idr.) in ime člana programske skupine, ki je bil vodja/koordinator navedenega projekta. Največ 6.000 znakov vključno s presledki (približno ena stran, velikosti pisave 11). [Nazaj](#)

¹⁷ Opišite možnosti za uporabo rezultatov v praksi. Opišite izdelke oziroma tehnologijo in potencialne trge oziroma tržne niše, v katere sodijo. Ocenite dodano vrednost izdelkov, katerih osnova je znanje, razvito v okviru programa oziroma dodano vrednost na zaposlenega, če jo je mogoče oceniti (npr. v primerih, ko je rezultat izboljšava obstoječih tehnologij oziroma izdelkov). Največ 3.000 znakov vključno s presledki (približno pol strani, velikosti pisave 11). [Nazaj](#)

¹⁸ Največ 1.000 znakov vključno s presledki (približno 1/6 strani, velikost pisave 11) [Nazaj](#)

¹⁹ Navedite en izjemni znanstveni dosežek in/ali en izjemni družbeno-ekonomski dosežek raziskovalnega programa v letu 2014 (največ 1000 znakov, vključno s presledki, velikost pisave 11). Za dosežek pripravite diapozitiv, ki vsebuje sliko ali drugo slikovno gradivo v zvezi z izjemnim dosežkom (velikost pisave najmanj 16, približno pol strani) in opis izjemnega dosežka (velikost pisave 12, približno pol strani). Diapozitiv/-a priložite kot priponko/-i k temu poročilu. Vzorec diapozitiva je objavljen na spletni strani ARRS <http://www.arrs.gov.si/sl/gradivo/>, predstavitev dosežkov za pretekla leta pa so objavljena na spletni strani <http://www.arrs.gov.si/sl/analize/dosez/>. [Nazaj](#)

Obrazec: ARRS-RPROG-ZP/2015 v1.00b
2B-5A-A2-95-52-90-A4-95-83-67-A0-55-2C-78-B5-69-5E-F7-6E-A0

Priloga 1

HUMANISTIKA

Področje: 6.11 Teologija

Dosežek 1: Vabljeni predavanje, Vir: http://www.uibk.ac.at/politik-religion-kunst/aussendungen/european_wars_of_religion_conference_flyer_june2012.pdf

SYMPOSIUM OF THE RESEARCH GROUP „RELIGION – POLITICS – VIOLENCE“ OF THE
AUSTRIAN RESEARCH ASSOCIATION

UNIVERSITY OF INNSBRUCK, JUNE 7 TO JUNE 9, 2012

The European Wars of Religion An Interdisciplinary Reassessment of Sources, Myths, and Interpretations

Akad. red. prof. dr. Janez Juhant je kot vodja programske skupine smel svoje izsledke predstaviti na ARGE Tagung: ***The European Wars of Religion: An Interdisciplinary Assessment of Sources, Myths and Interpretations***, 7.-9. julija 2012, v okviru posvetovanja vrhunskih humanistov z vsega sveta, med njimi filozof Charles Taylor, sociolog Jose Casanova, teolog William Cavanaugh, kritični humanist K. Kalscheuer in drugi, v Innsbrucku. Njegov prispevek je tik pred izidom z ostalimi pri ugledni britanski založbi Ashgate Publishing Ltd. Gre za pomembno razčiščevanje vprašanj nasilnosti religij, politik in ideologij, ki postaja vse bolj aktualno spričo globalizacije in predvsem nasilnih skupin, ki se pogosto sklicujejo na religijska ozadja, čeprav gre pogosto za socialno –ekonomske in težave dialoga v družini in primarnih okoljih.

Programska skupina je preko mednarodne vpetosti programa in s svojimi izsledki pokazala, kako pomembno je ravno vzpostavljanje dialoga na lokalni- izhodiščni ravni, saj to omogoča tudi uspešno delovanje ljudi v širših družbeno-političnih razsežnostih.

Priloga 2

HUMANISTIKA

Področje: 6.11 Teologija

Dosežek 2: Niz okroglih miz in zbornik, Vir: JUHANT, Janez (urednik), STRAHOVNIK, Vojko (urednik), 1978- ŽALEC, Bojan (urednik). Izvor odpuščanja in sprave: človek ali Bog? : pravni procesi in Slovenci, (Zbirka Znanstvena knjižnica, 26). Ljubljana: Teološka fakulteta: Družina, 2011. 222 str., ilustr. ISBN 978-961-6844-06-2. [COBISS.SI-ID 257716480]
<http://www.teof.uni-lj.si/?viewPage=315>

Programska skupina je na podlagi svojih izsledkov v letu 2012 pripravila niz zelo dobro obiskanih okroglih miz po Sloveniji (Nova Gorica, Laško, Kočevje, Kranj, Slovenj Gradec), na katerih smo širšemu krogu poslušalcev predstavili možnosti dialoga v pravnih procesih. V sodelovanju z založbo Družina smo izdali odmevno knjigo Juhant, J./Strahovnik, V./Žalec, B. (ur.): *Izvor odpuščanja in sprave: Človek ali Bog? Pravni procesi in Slovenci*, TEOF/Družina, da bi širšemu krogu omogočili boljše razumevanje dialoških procesov na poti k resnici in spravi.

Programska skupina je z nizom okroglih miz in preko medijev širši javnosti uspela prepričljivo predstaviti pot sprave kot pomemben pogoj slovenskega nacionalnega razvoja in napredka in pokazati, kako raziskovanje tega področja pomaga k izhodu iz slepe ulice, v kateri se nahajamo tudi zaradi tega, ker nismo počistili s preteklostjo, pokopali mrtvih in dostojanstveno uredili poprave krivic ter tako mlade razbremenili bremen preteklosti.